

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Тащенко А.Ю.

*кандидат соціологічних наук,
Національний авіаційний університет*

Яковенко А.К.

*кандидат соціологічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

«ХТО ПРО ЩО, А МОНАХ ПРО БОГОМОЛЬЦІВ»: ВПЛИВ ЗМІСТОВНОЇ СКЛАДНОСТІ ПРАЦІ НА СУДЖЕННЯ ПРО КУЛЬТУРУ СВОГО ПОКОЛІННЯ

Користуючись відомою цитатою з «Золотої теляти» Ільфа та Петрова, за аналогією можна сказати, що на будь-яку соціально і культурно сформовану людину постійно здійснюється тиск, але не тільки атмосферним стовпом, а й роботою, котрою визначається характер спрямованості праці. Як обґрунтовано підсумував М. Л. Кон, «...умови оплачуваної праці чоловіків і жінок впливають на їхні цінності, уявлення про себе, орієнтації щодо соціальної реальності та розумову діяльність... Серед усіх структурних імперативів праці найважливіші для особистості ті, що визначають, якою мірою працівник має можливість, навіть необхідність, виявляти професійну самостійність... змістовна складність (курсив у оригіналі – А. Я., А. Т.) праці є у самому центрі професійної самостійності» [1, с. 120-121]. І легко встановити, що вимога активізації мислення і здатності до незалежних суджень буде посилюватися із переходом від роботи, де переважає фізично-ручна праця, до роботи, де переважає комунікація з людьми, і далі – до роботи, де переважає обробка різноманітних даних з метою отримання інформації. Саме така класифікація робіт була використана у розвідковому дослідженні суб'єктивно визначених поколінських культурних кодів на прикладі визначень дорослого населення м. Києва у 2016 р. (N = 409 осіб від 20 до 79 років, вибірка – комбінована цільова) одним із авторів даних тез – Тащенко А.Ю., – і результати цього дослідження цікаво проаналізувати, окремо актуалізуючи аспект, що стосується впливу зазначеної обставини, тобто змістовної складності праці, на те, яким чином представники різних поколінь схильні розподіляти практики «свого покоління» на більш значущі і менш значущі. З огляду на обмеження, накладені форматом тез, зупинимося на двох пунктах: бажаному проведенні дозвілля (задано відкрите питання про заняття, що зазвичай припадають представникам покоління до душі у вільний час) і типових розмовах (задано відкрите питання про теми, на котрі представники покоління зазвичай охоче говорять з іншими).

З приводу виказаних уявлень респондентів про притаманні їхнім поколінням особливості культури дозвілля ми переконані, що спостерігаємо майже цілковиту відповідність дійсності поглядів одного з класиків соціології дозвілля Ж. Фрідмана, який головною функцією дозвілля визначив компенсаційну, спрямовану на

задоволення тих потреб та інтересів, що люди не можуть задовольнити в робочий час [2, с. 65]. Працівники, зайняті в основному ручною і фізичною роботою, презентують ту (референтну) частину своїх поколінь, яка не прагне до навантажень тіла у вільний час і вирізняється бажанням наповнити цей час хоч якоюсь інтелектуальністю; домінуюча робота з інформацією, котрій часто супутня гіподинамія, більше спонукає «впізнавати» у однолітках (а насправді – у вже іншій референтній групі серед них) прихильність до рухливого дозвілля, доповнену більшими матеріальними можливостями, зазвичай супутніми цьому виду роботи; виснаження від спілкування з людьми на роботі з відповідною домінантою дається взнаки у віддзеркалювачів точки зору вже третьої референтної групи шляхом «методу від протилежного» – стверджуване тяжіння до дозвіллєвих контактів з іншими людьми і до відчуття приналежності, любові і поваги по А. Маслоу під час відвідування людних місць [3] більш виражені у представників інших робіт (див. табл. 1, представлені категорії занять, що перетнули 5%-у межу, зірочкою позначено ті категорії, щодо яких різниця згадування значуща на рівні 0,05).

Таблиця 1

Суб'єктивні поколінські культурні коди бажаного проведення дозвілля

Переважає ручна, фізична робота (РФР), %		Переважає робота з людьми (РЗЛ), %		Переважає робота з інформацією (РЗІ), %	
Читання, бібліотеки	29,7	Читання, бібліотеки	30,8	Читання, бібліотеки	34,2
Спілкування, гостини, знайомства	24,3	Спілкування, гостини, знайомства	29,1	Спорт, активний відпочинок*(РФР)	32,5
Домогосподарство	18,9	Спорт, активний відпочинок	25,3	Інтернет, комп'ютер	23,1
Телебачення*(РЗІ)	18,9	Фільми, кінотеатри	20,9	Спілкування, гостини, знайомства	22,2
Спорт, активний відпочинок*(РЗІ)	17,6	Інтернет, комп'ютер	19,2	Фільми, кінотеатри	20,5
Фільми, кінотеатри	17,6	Прогулянки	16,5	Подорожі	12,8
Інтернет, комп'ютер	14,9	Домогосподарство	14,8	Виїзд на природу	12,8
Виїзд на природу	13,5	Байдикування, відпочинок, сон (<-> РФР)	13,2	Домогосподарство	12
Прогулянки	12,2	Виїзд на природу	12,6	Освіта, саморозвиток, догляд за собою	9,4
Байдикування, відпочинок, сон (<-> РЗЛ)	12,2	Телебачення	12,6	Прогулянки	9,4
Природогосподарство	10,8	Подорожі	8,2	Відвідування закладів харчування (<-> РФР)	9,4
Активні інтелект. хобі	9,5	Вистави, театри (<-> РЗІ)	7,7	Телебачення*(РФР)	7,7
Освіта, саморозвиток, догляд за собою	6,8	Освіта, саморозвиток, догляд за собою	6,6	Природогосподарство	6,8
Відвідування закладів харчування (<-> РЗІ)	6,8	Природогосподарство	5,5	Шопінг та розваги, похід до ТРЦ, ТРК	5,1
Подорожі	5,4	-	-	Вистави, театри (<->РЗЛ)	5,1
Клуби, вечірки, дискотеки	5,4	-	-	-	-

Джерело: розробка авторами

Навіть недовижно аналогічна ситуація і з культурою розмов (див. Табл. 2, представлені категорії тем, що перетнули 5%-у межу, двома зірочками позначено ті категорії, щодо яких різниця згадування значуща на рівні 0,01).

Таблиця 2

**Суб'єктивні поколінські культурні коди розмови,
що охоче буде підтримана**

Переважає ручна, фізична робота (РФР), %		Переважає робота з людьми (РЗЛ), %		Переважає робота з інформацією (РЗІ), %	
Дозвілля, хобі, відпочинок**(РЗІ)**(РЗЛ)	33,3	Близькі люди	32,2	Політика**(РЗЛ)	40,9
Політика	33,3	Політика**(РЗІ)	26,1	Близькі люди	29,6
Близькі люди	30,6	Робота, кар'єра	25,6	Культура і мистецтво	21,7
Робота, кар'єра	23,6	Культура і мистецтво	19,4	Робота, кар'єра	20
Економіка, фінанси, бізнес	15,3	Дозвілля, хобі, відпочинок**(РФР)	16,7	Економіка, фінанси, бізнес	17,4
Стан здоров'я	11,1	Економіка, фінанси, бізнес	15,6	Дозвілля, хобі, відпочинок**(РФР)	16,5
Культура і мистецтво	11,1	Людські взаємини	10	Особисте, інтимне	13,9
Плітки, поради, новини	11,1	Особисте, інтимне	9,4	Плітки, поради, новини	13
Особисте, інтимне	9,7	Подорожі, світ	9,4	Техніка, технології, науки	12,2
Подорожі, світ	8,3	Стан здоров'я	9,4	Подорожі, світ	11,3
Спорт	8,3	Спорт	9,4	Спорт	8,7
Техніка, технології, науки	8,3	Техніка, технології, науки	9,4	Людські взаємини	8,7
Людські взаємини	8,3	Плітки, поради, новини	8,9	<u>Природа, погода (<-> РФР)</u>	7
<u>Природа, погода (<-> РЗІ)</u>	5,6	<u>Мода, світське життя (<-> РЗІ)</u>	8,3	<u>Мода, світське життя (<-> РЗЛ)</u>	7
<u>Медицина</u>	5,6	<u>Освіта, саморозвиток (<-> РЗІ)</u>	5,6	Стан здоров'я	6,1
-	-	-	-	<u>Освіта, саморозвиток (<-> РЗЛ)</u>	6,1

Джерело: розробка авторів

Так, заручники фізично-ручної роботи, найгостріше відчуваючи у «своїх» в «своєму поколінні» реалізацію людського капіталу, а не потенціалу [4, с. 65], значно частіше підмічають, по-перше, звичку говорити про те, що наближає їх до себе як до людини, а це їх вільний час плюс способи повернення втрачених життєвих сил (мед. послуги і пов'язані з ними перипетії), по-друге, схильність до загальнонавчливої тематики, посередництвом якої можна легко встановити широке коло принаймні поверхових соціальних контактів. В останньому на них схожі працівники, споріднені з аналізом інформації, які, втім, мають багатший діапазон універсальних можливостей блиснути розумом і привернути увагу великої кількості людей. Ті ж працівники, у яких соціальні потреби понаднормово задовольняються роботою, частіше відмічають серед провідних

вербальних рис «свого покоління» (точніше, своєї референтної групи в ньому) вподобання суто псевдоелітарних (модно-світських) та елітарних тем, що кореспондує у них зі схильністю до дозвіллевих практик, що традиційно теж визнають елітарними (походи до театрів). Отже, «скажи мені, як ти працюєш, і я скажу тобі, як ти збираєш докупити фрагменти соціокультурної картини життя».

Список використаних джерел:

1. Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л. Кона і його співпрацівників / Пер. з англ. за наук. ред. В. Є. Хмелька. Видання друге, виправлене, електронне, відкритого доступу. – КМІС, 2013. – 590 с.
2. Петрова І. В. Дозвілля як об'єкт наукової рефлексії (друга половина ХХ ст.) / І. В. Петрова // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія. – 2013. – Вип. 6. – С. 64-71.
3. Ильин В. И. Социология потребления: дистанционный курс лекций «Потребление потребителей» (2003-2004) [Электронный ресурс] / В. И. Ильин. – Режим доступа: <http://www.consumers.narod.ru/lections/needs.html>
4. Вакарчук Т. С. «Людський потенціал» та «людський капітал»: порівняльна характеристика / Т. С. Вакарчук // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2014. – № 1(76). – С. 62-67.

Широченков М.В.

студент,

*Харьковский национальный университет
имени В.Н. Каразина*

ТЕОРИЯ СОЦИАЛЬНОГО КОНФЛИКТА Р. ДАРЕНДОРФА

Немецкий социолог Ральф Дарендорф выдвинул в конце 20-го века собственную теорию социального конфликта. Он настаивал на том, что конфликт – это движущий элемент любых социальных изменений и это явление необходимо изучать подробнее.

Любое общество состоит из субъектов, элементов взаимодействия, сложных социальных структур, институтов, а соответственно – и из различных позиций, мнений и установок. Всякие различия порождают противоречие, что и создает конфликт. Но этот процесс требует рассмотрения деталей, которые заключаются в следующем. Дарендорф выделил три стадии, через которые устойчивая социальная структура постепенно переходит в состояние социального конфликта:

1) I этап – каузальный фон: состояние, в котором потенциальные участники конфликта ещё не осознают общность интересов и необходимость их отстаивать в процессе противоречия. Потенциальными сторонами конфликта выступают квази-группы с латентными интересами, то есть теми, которые скрыты и не выражаются осознано;